

PRAWO ADMINISTRACYJNE

PRZEPISY 2021

Konstytucja RP — Kodeks postępowania administracyjnego — Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi — Prawo o ustroju sądów administracyjnych — Ordynacja podatkowa — Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji — Ustawa o samorządzie gminnym — Ustawa o samorządzie powiatowym — Ustawa o samorządzie województwa — Prawo o adwokaturze — Kodeks Etyki Adwokackiej — Regulamin wykonywania zawodu adwokata w kancelarii indywidualnej lub spółkach — Ustawa o radcach prawnych — Kodeks Etyki Radcy Prawnego — Regulamin wykonywania zawodu radcy prawnego — inne ustawy — Skorowidz

Wydawnictwo OD.NOWA®

---

ul. Mieszka I 38
43-300 Bielsko-Biała

e-mail: biuro@wydawnictwo-odnowa.pl
strona: www.wydawnictwo-odnowa.pl
tel. 33 822 90 90
33 822 97 97

Opracowanie redakcyjne i merytoryczne: Agnieszka Kaszok
Projekt okładki: Agata Korzeńska
Projekt układu typograficznego: Elżbieta Wienczek
Skład i łamanie: Elżbieta Wienczek

Wydanie VI
Stan prawny: 1 stycznia 2021 r.

Spis treści

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Rozdział I. Rzeczpospolita.....	11	Rozdział VI. Rada Ministrów i administracja rządowa.....	21
Rozdział II. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela.....	12	Rozdział VII. Samorząd terytorialny.....	22
Zasady ogólne.....	12	Rozdział VIII. Sądy i Trybunały.....	23
Wolności i prawa osobiste.....	13	Sądy.....	23
Wolności i prawa polityczne.....	14	Trybunał Konstytucyjny.....	24
Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne.....	15	Trybunał Stanu.....	25
Środki ochrony wolności i praw.....	16	Rozdział IX. Organy kontroli państwowej i ochrony prawa.....	25
Obowiązki.....	16	Najwyższa Izba Kontroli.....	25
Rozdział III. Źródła prawa.....	16	Rzecznik Praw Obywatelskich.....	25
Rozdział IV. Sejm i Senat.....	17	Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.....	26
Wybory i kadencja.....	17	Rozdział X. Finanse publiczne.....	26
Posłowie i senatorowie.....	17	Rozdział XI. Stany nadzwyczajne.....	27
Organizacja i działanie.....	18	Rozdział XII. Zmiana Konstytucji.....	27
Referendum.....	19	Rozdział XIII. Przepisy przejściowe i końcowe.....	28
Rozdział V. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.....	19		

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego

Dział I. Przepisy ogólne.....	29	Rozdział 8a. Milczące załatwienie sprawy.....	47
Rozdział 1. Zakres obowiązywania.....	29	Rozdział 9. Postanowienia.....	48
Rozdział 2. Zasady ogólne.....	30	Rozdział 10. Odwołania.....	48
Rozdział 3. Organy wyższego stopnia i organy naczelne.....	31	Rozdział 11. Zażalenia.....	49
Rozdział 4. Właściwość organów.....	31	Rozdział 12. Wznowienie postępowania.....	49
Rozdział 5. Wyłączenie pracownika oraz organu.....	32	Rozdział 13. Uchylenie, zmiana oraz stwierdzenie nieważności decyzji.....	50
Rozdział 6. Strona.....	32	Rozdział 14. Postępowanie uproszczone.....	51
Rozdział 7. Załatwianie spraw.....	33	Dział III. Przepisy szczególne w sprawach ubezpieczeń społecznych.....	52
Rozdział 8. Doręczenia.....	34	Dział IV. Udział prokuratora.....	52
Rozdział 9. Wezwania.....	37	Dział IVa. Administracyjne kary pieniężne.....	52
Rozdział 10. Terminy.....	38	Dział VII. Wydawanie zaświadczeń.....	54
Dział II. Postępowanie.....	38	Dział VIII. Skargi i wnioski.....	55
Rozdział 1. Wszczęcie postępowania.....	38	Rozdział 1. Postanowienia ogólne.....	55
Rozdział 2. Metryki, protokoły i adnotacje.....	40	Rozdział 2. Skargi.....	55
Rozdział 3. Udostępnianie akt.....	40	Rozdział 3. Wnioski.....	56
Rozdział 4. Dowody.....	40	Rozdział 4. Udział prasy i organizacji społecznych.....	56
Rozdział 5. Rozprawa.....	42	Rozdział 5. Przyjmowanie skarg i wniosków.....	57
Rozdział 5a. Mediacja.....	43	Rozdział 6. Nadzór i kontrola.....	57
Rozdział 6. Zawieszenie postępowania.....	44	Dział VIIIa. Europejska współpraca administracyjna.....	57
Rozdział 7. Decyzje.....	45	Dział IX. Oplaty i koszty postępowania.....	58
Rozdział 8. Ugoda.....	46	Dział X. Przepisy końcowe.....	58
		Dział XI. Przepis końcowy.....	58

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi

Dział I. Przepisy wstępne.....	61	Rozdział 11. Prawomocność orzeczeń.....	79
Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	61	Dział IV. Środki odwoławcze.....	79
Rozdział 2. Właściwość wojewódzkich sądów administracyjnych.....	63	Rozdział 1. Skarga kasacyjna.....	79
Rozdział 3. Właściwość Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	63	Rozdział 2. Zażalenie.....	81
Rozdział 4. Skład sądu.....	63	Dział V. Koszty postępowania.....	82
Rozdział 5. Wyłączenie sędziego.....	63	Rozdział 1. Zwrot kosztów postępowania między stronami.....	82
Dział II. Strony.....	64	Rozdział 2. Koszty sądowe.....	82
Rozdział 1. Zdolność sądowa i procesowa.....	64	Oddział 1. Przepisy ogólne.....	82
Rozdział 2. Strony i uczestnicy postępowania.....	65	Oddział 2. Wpis.....	83
Rozdział 3. Pełnomocnicy.....	65	Oddział 3. Opłata kancelaryjna.....	83
Dział III. Postępowanie przed wojewódzkim sądem administracyjnym.....	66	Oddział 4. Wydatki.....	84
Rozdział 1. Pisma w postępowaniu sądowym.....	66	Rozdział 3. Zwolnienie od kosztów sądowych.....	84
Rozdział 2. Skarga.....	67	Oddział 1. Przepisy ogólne.....	84
Rozdział 3. Wniosek o wszczęcie postępowania.....	69	Oddział 2. Prawo pomocy.....	84
Rozdział 3a. Sprzeciw od decyzji.....	69	Dział VI. Uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	86
Rozdział 4. Doręczenia.....	70	Dział VII. Wznowienie postępowania.....	87
Rozdział 5. Terminy.....	72	Dział VIIa. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.....	88
Rozdział 6. Uchybienie i przywrócenie terminu.....	73	Dział VIII. Wykonywanie orzeczeń sądowych.....	88
Rozdział 7. Posiedzenia sądowe.....	73	Dział IX. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt.....	89
Rozdział 8. Postępowanie mediacyjne i uproszczone.....	74	Dział X. Przepisy z zakresu postępowania w obrocie zagranicznym.....	89
Rozdział 9. Zawieszenie i podjęcie postępowania.....	75	Dział XI. Przepis końcowy.....	89
Rozdział 10. Orzeczenia sądowe.....	76		

Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	91	Rozdział 3. Naczelny Sąd Administracyjny.....	94
Rozdział 2. Wojewódzkie sądy administracyjne.....	92	Rozdział 4. Przepis końcowy.....	96

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa

Dział I. Przepisy ogólne.....	97	Rozdział 14. Prawa i obowiązki następców prawnych oraz podmiotów przekształconych.....	139
Dział II. Organy podatkowe i ich właściwość.....	100	Rozdział 15. Odpowiedzialność podatkowa osób trzecich.....	141
Rozdział 1. Organy podatkowe.....	100	Dział IIIa. Przeciwdziałanie unikaniu opodatkowania.....	145
Rozdział 1a. Interpretacje przepisów prawa podatkowego.....	100	Rozdział 1. Klauzula przeciwko unikaniu opodatkowania.....	145
Rozdział 2. Właściwość organów podatkowych.....	105	Rozdział 2. Postępowanie podatkowe w przypadku unikania opodatkowania.....	146
Dział IIa.....	107	Rozdział 3. Rada do Spraw Przeciwdziałania Unikaniu Opodatkowania.....	148
Dział IIb. Współdziałanie.....	107	Rozdział 4. Opinie zabezpieczające.....	149
Rozdział 1. Umowa o współdziałanie.....	107	Rozdział 5. Cofnięcie skutków unikania opodatkowania.....	151
Rozdział 2. Porozumienia podatkowe.....	108	Dział IIIb. Przeciwdziałanie wykorzystywaniu sektora finansowego do wyłudzeń skarbowych.....	153
Rozdział 3. Audyt podatkowy.....	109	Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	153
Rozdział 4. Przepisy wspólne.....	110	Rozdział 2. Analiza ryzyka.....	155
Dział III. Zobowiązania podatkowe.....	110	Rozdział 3. Blokada rachunku podmiotu kwalifikowanego.....	159
Rozdział 1. Powstawanie zobowiązania podatkowego.....	110	Rozdział 4. Kontrola.....	161
Rozdział 2. Odpowiedzialność podatnika, płatnika i inkasenta.....	111	Rozdział 5. Kary pieniężne.....	161
Rozdział 3. Zabezpieczenie wykonania zobowiązań podatkowych.....	112	Dział IV. Postępowanie podatkowe.....	161
Rozdział 4. Terminy płatności.....	116	Rozdział 1. Zasady ogólne.....	161
Rozdział 5. Zaległość podatkowa.....	116	Rozdział 2. Wyłączenie pracownika organu podatkowego oraz organu podatkowego.....	162
Rozdział 6. Odsetki za zwłokę i opłata prolongacyjna.....	117	Rozdział 3. Strona.....	163
Rozdział 6a. Dodatkowe zobowiązanie podatkowe.....	118	Rozdział 3a. Pełnomocnictwo.....	163
Rozdział 7. Wygaśnięcie zobowiązań podatkowych.....	119	Rozdział 4. Załatwianie spraw.....	166
Rozdział 7a. Ulgi w spłacie zobowiązań podatkowych.....	122	Rozdział 5. Doręczenia.....	166
Rozdział 8. Przedawnienie.....	122	Rozdział 6. Wezwania.....	170
Rozdział 9. Nadpłata.....	124	Rozdział 7. Przywrócenie terminu.....	171
Rozdział 9a. Podpisywanie deklaracji.....	128	Rozdział 8. Wszczęcie postępowania.....	171
Rozdział 10. Korekta deklaracji.....	128		
Rozdział 11. Informacje podatkowe.....	129		
Rozdział 11a. Informacje o schamatach podatkowych.....	130		
Rozdział 12. Rachunki.....	138		
Rozdział 13. Odpowiedzialność solidarna.....	139		

Rozdział 9. Metryki, protokoły i adnotacje	174	Rozdział 21. Odpowiedzialność odszkodowawcza	185
Rozdział 10. Udostępnianie akt	175	Rozdział 22. Kary porządkowe	185
Rozdział 11. Dowody	175	Rozdział 23. Koszty postępowania	185
Rozdział 11a. Rozprawa	178	Dział V. Czynności sprawdzające	186
Rozdział 12. Zawieszenie postępowania	178	Dział VI. Kontrola podatkowa	188
Rozdział 13. Decyzje	179	Dział VII. Tajemnica skarbowa	192
Rozdział 14. Postanowienia	180	Dział VIIa.	198
Rozdział 15. Odwołania	181	Dział VIII. Przepisy karne	198
Rozdział 16. Zażalenia	182	Dział VIIIa. Zaświadczenia	198
Rozdział 16a. Wykonanie decyzji	182	Dział IX. Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe	201
Rozdział 17. Wznowienie postępowania	182	Rozdział 1. Zmiany w przepisach obowiązujących	201
Rozdział 18. Stwierdzenie nieważności decyzji	183	Rozdział 2. Przepisy przejściowe	201
Rozdział 19. Uchylenie lub zmiana decyzji ostatecznej	184	Rozdział 3. Przepisy końcowe	202
Rozdział 20. Wygaśnięcie decyzji	184		

Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji

Dział I. Przepisy ogólne	203	Oddział 2. Sprzedaż	246
Rozdział 1. Zasady ogólne	203	Rozdział 7. Egzekucja z nieruchomości	250
Rozdział 1a. Rejestr Należności Publicznoprawnych	210	Oddział 1. Zasady ogólne	250
Rozdział 2. Organy egzekucyjne	213	Oddział 2. Zajęcie	250
Rozdział 3. Zasady prowadzenia egzekucji	214	Oddział 3. Opis i oszacowanie wartości nieruchomości	251
Rozdział 4. Zawieszenie i umorzenie postępowania egzekucyjnego	225	Oddział 4. Obwieszczenie o licytacji	252
Rozdział 5. Zbieg egzekucji	226	Oddział 5. Wadium	253
Rozdział 6. Koszty egzekucyjne	228	Oddział 6. Licytacja	253
Rozdział 7.	235	Oddział 7. Przybicie	254
Dział II. Egzekucja należności pieniężnych	235	Oddział 8. Przyznanie własności	255
Rozdział 1. Przepisy ogólne	235	Rozdział 8. Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości oraz użytkowania wieczystego	255
Rozdział 1a. Egzekucja z pieniędzy	239	Rozdział 9. Podział kwoty uzyskanej z egzekucji	256
Rozdział 2. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę	239	Oddział 1. Zasady ogólne	256
Rozdział 3. Egzekucja ze świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego i ubezpieczenia społecznego oraz renty socjalnej	239	Oddział 2. Zasady szczególne dotyczące podziału kwoty uzyskanej z egzekucji z nieruchomości	257
Rozdział 4. Egzekucja z rachunków bankowych i wkładów oszczędnościowych	240	Dział III. Egzekucja obowiązków o charakterze niepieniężnym	258
Rozdział 5. Egzekucja z innych wierzytelności pieniężnych i innych praw majątkowych	241	Rozdział 1. Przepisy wspólne	258
Oddział 1. Egzekucja z innych wierzytelności pieniężnych	241	Rozdział 2. Grzywna w celu przymuszenia	258
Oddział 2. Egzekucja z praw z instrumentów finansowych zapisanych na rachunkach papierów wartościowych lub innych rachunkach oraz z wierzytelności z rachunków pieniężnych	242	Rozdział 3. Wykonanie zastępcze	258
Oddział 3. Egzekucja z papierów wartościowych niezapisanych na rachunku papierów wartościowych	243	Rozdział 4. Odebranie rzeczy ruchomej	259
Oddział 3a. Egzekucja z praw majątkowych zarejestrowanych w rejestrze akcjonariuszy	243	Rozdział 5. Odebranie nieruchomości. Opróżnienie lokalu i innych pomieszczeń	260
Oddział 4. Egzekucja z weksla	244	Rozdział 6. Przymus bezpośredni	260
Oddział 5. Egzekucja z autorskich praw majątkowych i praw pokrewnych oraz z praw własności przemysłowej	244	Dział IV. Postępowanie zabezpieczające	261
Oddział 6. Egzekucja z udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością	244	Rozdział 1. Przepisy wspólne	261
Oddział 7. Egzekucja z pozostałych praw majątkowych	245	Rozdział 2. Zabezpieczenie należności pieniężnych	263
Rozdział 6. Egzekucja z ruchomości	245	Rozdział 2a. Wykonywanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym	264
Oddział 1. Zajęcie	245	Rozdział 3. Zabezpieczenie obowiązków o charakterze niepieniężnym	264
		Dział IVA. Odpowiedzialność za naruszenie przepisów ustawy	264
		Rozdział 1. Odpowiedzialność odszkodowawcza	264
		Rozdział 2. Odpowiedzialność porządkowa	265
		Rozdział 3. Odpowiedzialność karna	265
		Dział V. Przepisy wprowadzające i końcowe	265

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Rozdział 1. Przepisy ogólne	267	Rozdział 7. Związki i porozumienia międzygminne	280
Rozdział 2. Zakres działania i zadania gminy	269	Rozdział 8.	282
Rozdział 3. Władze gminy	271	Rozdział 9. Stowarzyszenia gmin	282
Rozdział 4. Akty prawa miejscowego stanowione przez gminę	278	Rozdział 10. Nadzór nad działalnością gminną	282
Rozdział 5. Mienie komunalne	279	Rozdział 11. Przepis końcowy	283
Rozdział 6. Gminna gospodarka finansowa	280		

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	285	Rozdział 7. Związki powiatów i związki powiatowo-gminne oraz stowarzyszenia i porozumienia powiatów.....	297
Rozdział 2. Zakres działania i zadania powiatu.....	286	Rozdział 8. Nadzór nad działalnością powiatu.....	299
Rozdział 3. Władze powiatu.....	287	Rozdział 9. Miasta na prawach powiatu.....	300
Rozdział 4. Akty prawa miejscowego stanowione przez powiat.....	295	Rozdział 10. Przepis końcowy.....	300
Rozdział 5. Mienie powiatu.....	296		
Rozdział 6. Finanse powiatu.....	296		

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	301	Rozdział 6. Współpraca zagraniczna.....	312
Rozdział 2. Zakres działalności.....	302	Rozdział 7. Nadzór nad działalnością samorządu województwa.....	312
Rozdział 3. Władze samorządu województwa.....	303	Rozdział 8. Akty prawa miejscowego stanowionego przez samorząd województwa.....	314
Rozdział 4. Mienie samorządu województwa.....	310	Rozdział 9. Przepis końcowy.....	314
Rozdział 5. Finanse samorządu województwa.....	312		

Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	315	Rozdział 6. Akty prawa miejscowego stanowione przez wojewodę oraz organy niespolonej administracji rządowej.....	318
Rozdział 2. Wojewoda jako przedstawiciel Rady Ministrów.....	316	Rozdział 7. Przepisy zmieniające.....	318
Rozdział 3. Kontrola prowadzona przez wojewodę.....	317	Rozdział 8. Przepisy przejściowe i końcowe.....	318
Rozdział 4. Rządowa administracja zespolona w województwie.....	317		
Rozdział 5. Niespolona administracja rządowa.....	317		

Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o samorządowych kolegiach odwoławczych

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	319	Rozdział 4. Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe.....	322
Rozdział 2. Ustrój kolegiów.....	319		
Rozdział 3. Zasady działania kolegium.....	322		

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	325	Rozdział 4. Uprawnienia pracownika samorządowego.....	329
Rozdział 2. Nawiazanie z pracownikiem samorządowym zatrudnianym na podstawie umowy o pracę stosunku pracy i zmiana tego stosunku pracy.....	326	Rozdział 4a. Zmiany w podziale terytorialnym państwa.....	330
Rozdział 3. Obowiązki pracownika samorządowego.....	328	Rozdział 5. Zmiany w przepisach obowiązujących.....	330
		Rozdział 6. Przepisy przejściowe.....	330
		Rozdział 7. Przepisy końcowe.....	331

Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym

Dział I. Organizacja Trybunału Konstytucyjnego.....	333	Rozdział 5. Pisma procesowe.....	338
Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	333	Rozdział 6. Koszty postępowania.....	339
Rozdział 2. Organy Trybunału.....	333	Rozdział 7. Przebieg postępowania przed Trybunałem.....	339
Rozdział 3. Kancelaria Trybunału oraz Biuro Służby Prawnej Trybunału.....	334	Oddział 1. Wszczęcie postępowania.....	339
Oddział 1. Przepisy wspólne.....	334	Oddział 2. Umożnienie postępowania.....	339
Oddział 2. Kancelaria Trybunału.....	335	Oddział 3. Wstępna kontrola wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych.....	339
Oddział 3. Biuro Służby Prawnej Trybunału.....	335	Oddział 4. Rozpoznanie sprawy przed Trybunałem Konstytucyjnym.....	340
Dział II. Postępowanie przed Trybunałem.....	336	Rozdział 8. Przepisy szczególne o postępowaniu przed Trybunałem.....	341
Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	336	Oddział 1. Postępowanie w sprawach skargi konstytucyjnej.....	341
Rozdział 2. Składy orzekające.....	336	Oddział 2. Postępowanie w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.....	341
Rozdział 3. Wyłączenie sędziego Trybunału.....	337	Oddział 3. Postępowanie w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego.....	341
Rozdział 4. Uczestnicy postępowania.....	337		

Oddział 4. Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	341	Rozdział 9. Rozprawy i posiedzenia	342
		Rozdział 10. Orzeczenia Trybunału	343
		Dział III. Przepis końcowy	344

Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego

Rozdział 1. Przepisy ogólne	345	Rozdział 4. Stan spoczynku	347
Rozdział 2. Prawa i obowiązki sędziego Trybunału	345	Rozdział 5. Przepis końcowy	348
Rozdział 3. Immunitet i nietykalność osobista oraz zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego Trybunału	346		

Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach

Rozdział 1. Przepisy ogólne	349	Rozdział 4. Zgromadzenia spontaniczne	352
Rozdział 2. Organizowanie, odbywanie i rozwiązywanie zgromadzeń	349	Rozdział 5. Zmiany w przepisach obowiązujących	352
Rozdział 3. Postępowanie uproszczone w sprawach zgromadzeń	351	Rozdział 6. Przepisy przejściowe i końcowe	352
Rozdział 3a. Postępowanie w sprawach zgromadzeń organizowanych cyklicznie	352		

Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach

353

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Rozdział 1. Przepisy ogólne	355	Rozdział 4a.	370
Rozdział 2. Planowanie przestrzenne w gminie	358	Rozdział 5. Lokalizacja inwestycji celu publicznego i ustalanie warunków zabudowy w odniesieniu do innych inwestycji	370
Rozdział 2a.	367	Rozdział 5a. Zbiory danych przestrzennych	373
Rozdział 3. Planowanie przestrzenne w województwie	367	Rozdział 6. Zmiany w przepisach obowiązujących	374
Rozdział 4. Planowanie przestrzenne na szczeblu krajowym	370	Rozdział 7. Przepisy przejściowe i końcowe	374

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze

Dział I. Przepisy ogólne	377	Rozdział 3a. Rzecznik Dyscyplinarnej Adwokatury	383
Dział Ia. Przetwarzanie danych osobowych	379	Rozdział 4. Wyższa Komisja Rewizyjna	383
Dział II. Wykonywanie zawodu adwokata	379	Dział V. Wpis na listę adwokatów	383
Dział III. Izby adwokackie	380	Dział VI. Skreślenie z listy adwokatów	385
Dział IV. Organy adwokatury	381	Dział VII. Aplikacja adwokacka	385
Rozdział 1. Krajowy Zjazd Adwokatury	381	Dział VIII. Odpowiedzialność dyscyplinarna	393
Rozdział 2. Naczelna Rada Adwokacka	382	Dział IX. Zmiany w przepisach obowiązujących oraz przepisy przejściowe i końcowe	396
Rozdział 3. Wyższy Sąd Dyscyplinarnej	383		

Kodeks Etyki Adwokackiej

Rozdział I. Przepisy ogólne	397	Rozdział IV. Stosunek do kolegów	399
Rozdział II. Wykonywanie zawodu	397	Rozdział V. Stosunek do klientów	400
Rozdział III. Stosunek do sądu i innych organów, przed którymi występuje adwokat	399	Rozdział VI. Praca w samorządzie. Stosunek do władz adwokatury	401
		Rozdział VII. Przepisy końcowe	401

Regulamin wykonywania zawodu adwokata w kancelarii indywidualnej lub spółkach

§ 1. Wykonywanie zawodu adwokata – postanowienia ogólne.....	403	§ 6. Dokumentacja rachunkowa.....	405
§ 2. Stała współpraca z adwokatami i radcami prawnymi oraz ze spółkami, w których zawód wykonują adwokaci lub radcowie prawni.....	404	§ 7. Zasady dostępu do informacji objętych tajemnicą zawodową adwokata.....	405
§ 3. Kierowanie spółką.....	404	§ 8.....	405
§ 4. Lokal, w którym adwokat wykonuje zawód.....	404	§ 9. Sprawy z urzędu i dyżury w sądach.....	405
§ 5. Dokumentacja spraw klienta.....	404	§ 10. Przepisy końcowe.....	406

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych

Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	407	Rozdział 4. Aplikacja radcowska i egzamin radcowski.....	412
Rozdział 1a. Przetwarzanie danych osobowych.....	407	Rozdział 5. Samorząd radców prawnych.....	419
Rozdział 2. Wykonywanie zawodu radcy prawnego.....	408	Rozdział 6. Odpowiedzialność dyscyplinarna.....	422
Rozdział 3. Uprawnienia do wykonywania zawodu radcy prawnego.....	410	Rozdział 7. Przepisy szczególne, przejściowe i końcowe.....	424

Kodeks Etyki Radcy Prawnego

Dział I. Postanowienia ogólne.....	425	Rozdział 5. Wolność słowa i pisma.....	428
Dział II. Podstawowe zasady wykonywania zawodu oraz wartości i obowiązki etyczne radcy prawnego.....	426	Rozdział 6. Wspólne wykonywanie zawodu.....	429
Dział III. Wykonywanie zawodu.....	426	Rozdział 7. Świadczenie pomocy prawnej na rzecz osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej.....	429
Rozdział 1. Tajmnica zawodowa.....	426	Dział IV. Stosunki z klientem.....	429
Rozdział 2. Zajęcia niedopuszczalne oraz konflikt interesów.....	427	Dział V. Stosunek do sądów i urzędów.....	429
Rozdział 3. Informowanie o wykonywaniu zawodu oraz pozyskiwanie klientów.....	427	Dział VI. Stosunki pomiędzy radcami prawnymi.....	429
Rozdział 4. Wynagrodzenie radcy prawnego oraz środki klienta.....	428	Dział VI. Stosunki radcy prawnego z samorządem.....	430

Regulamin wykonywania zawodu radcy prawnego

Dział 1. Postanowienia wstępne.....	431	Rozdział 2. Zasady wykonywania zawodu w spółce prawniczej i kancelarii radcy prawnego.....	432
Dział 2. Zasady wspólne wykonywania zawodu.....	431	Dział 4. Zasady wykonywania obowiązków pełnomocnika i obrońcy z urzędu.....	433
Dział 3. Zasady dotyczące poszczególnych form wykonywania zawodu.....	432	Dział 5. Zasady wykonywania obowiązków zastępcy radcy prawnego.....	433
Rozdział 1. Zasady dotyczące stosunku pracy.....	432		

Skorowidz.....	437
----------------	-----

Przepisy konstytucyjne i kodeksowe

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 2 kwietnia 1997 r.

(Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, zm. z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r. Nr 114, poz. 946)

W trosce o byt i przyszłość naszej Ojczyzny,
odzyskawszy w 1989 roku możliwość suwerennego i demokratycznego stanowienia o Jej losie,
my, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej,
zarówno wierzący w Boga
będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna,
jak i nie podzielający tej wiary,
a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł,
równi w prawach i w powinnościach wobec dobra wspólnego – Polski,
wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim
dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach,
nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej,
zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku,
złączeni więzami wspólnoty z naszymi rodakami rozsianymi po świecie,
świadomi potrzeby współpracy ze wszystkimi krajami dla dobra Rodziny Ludzkiej,
pomni gorzkich doświadczeń z czasów, gdy podstawowe wolności i prawa człowieka były w naszej Ojczyźnie łamane,
pragnąc na zawsze zagwarantować prawa obywatelskie, a działaniu instytucji publicznych zapewnić rzetelność i sprawność,
w poczuciu odpowiedzialności przed Bogiem lub przed własnym sumieniem,
ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej
jako prawa podstawowe dla państwa
oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, dialogu społecznym oraz na zasadzie pomocniczości umacniającej
uprawnienia obywateli i ich wspólnot.
Wszystkich, którzy dla dobra Trzeciej Rzeczypospolitej tę Konstytucję będą stosowali,
wzywamy, aby czynili to, dbając o zachowanie przyrodzonej godności człowieka,
jego prawa do wolności i obowiązku solidarności z innymi,
a poszanowanie tych zasad mieli za niewzruszoną podstawę Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział I. Rzeczpospolita

[dobro wspólne]

Art. 1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.

[państwo prawne]

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

[państwo jednolite]

Art. 3. Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym.

[władza zwierzchnia]

Art. 4. 1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.

2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

[rola RP]

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

[dostęp do dóbr kultury]

Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

[działanie w granicach prawa]

Art. 7. Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

[stosowanie Konstytucji]

Art. 8. 1. Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

[prawo międzynarodowe]

Art. 9. Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

[zasady ustrojowe]

Art. 10. 1. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.

2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały.

[wolność tworzenia i działania partii politycznych]

Art. 11. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.

2. Finansowanie partii politycznych jest jawne.

[wolność tworzenia zrzeszeń]

Art. 12. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

[zakazane programy partyjne]

Art. 13. Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszystwu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

[wolność mediów]

Art. 14. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu.

[decentralizacja władzy publicznej]

Art. 15. 1. Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej.

2. Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze lub kulturowe i zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określa ustawa.

[wspólnota samorządowa]

Art. 16. 1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

[tworzenie samorządów]

Art. 17. 1. W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczęć nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

2. W drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu. Samorządy te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej.

[ochrona rodziny]

Art. 18. Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.

[ochrona weteranów wojennych]

Art. 19. Rzeczpospolita Polska specjalną opieką otacza weteranów walk o niepodległość, zwłaszcza inwalidów wojennych.

[społeczna gospodarka rynkowa]

Art. 20. Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

[ochrona własności]

Art. 21. 1. Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.

2. Wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

[wolność gospodarcza]

Art. 22. Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny.

[gospodarstwo rodzinne]

Art. 23. Podstawą ustroju rolnego państwa jest gospodarstwo rodzinne. Zasada ta nie narusza postanowień art. 21 i art. 22.

[ochrona pracy]

Art. 24. Praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej Polskiej. Państwo sprawuje nadzór nad warunkami wykonywania pracy.

[kościół i inne związki wyznaniowe]

Art. 25. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione.

2. Władze publiczne w Rzeczypospolitej Polskiej zachowują bezstronność w sprawach przekonania religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewniając swobodę ich wyrażania w życiu publicznym.

3. Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.

4. Stosunki między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem Katolickim określają umowa międzynarodowa zawarta ze Stolicą Apostolską i ustawy.

5. Stosunki między Rzeczpospolitą Polską a innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami.

[siły zbrojne]

Art. 26. 1. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic.

2. Siły Zbrojne zachowują neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli.

[język urzędowy]

Art. 27. W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych.

[symbole narodowe]

Art. 28. 1. Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu.

2. Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony.

3. Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego.

4. Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ochronie prawnej.

5. Szczegóły dotyczące godła, barw i hymnu określa ustawa.

[stolica]

Art. 29. Stolicą Rzeczypospolitej Polskiej jest Warszawa.

Rozdział II. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela

Zasady ogólne

[ochrona godności człowieka]

Art. 30. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

[ochrona wolności człowieka]

Art. 31. 1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.

2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

[równość wobec prawa]

Art. 32. 1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

[równouprawnienie kobiet i mężczyzn]

Art. 33. 1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

[obywatelstwo polskie]

Art. 34. 1. Obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi. Inne przypadki nabycia obywatelstwa polskiego określa ustawa.

2. Obywatel polski nie może utracić obywatelstwa polskiego, chyba że sam się go zrzeknie.

[mniejszości narodowe i etniczne]

Art. 35. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.

2. Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

[ochrona obywatela za granicą]

Art. 36. Podczas pobytu za granicą obywatel polski ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej.

[korzystanie z konstytucyjnych praw i wolności]

Art. 37. 1. Kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji.

2. Wyjątki od tej zasady, odnoszące się do cudzoziemców, określa ustawa.

Wolności i prawa osobiste

[ochrona życia]

Art. 38. Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.

[eksperymenty naukowe]

Art. 39. Nikt nie może być poddany eksperymentom naukowym, w tym medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody.

[zakaz tortur]

Art. 40. Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.

[nietykalność i wolność osobista]

Art. 41. 1. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

2. Każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia. O pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie rodzinę lub osobę wskazaną przez pozbawionego wolności.

3. Każdy zatrzymany powinien być niezwłocznie i w sposób zrozumiały dla niego poinformowany o przyczynach zatrzymania. Powinien on być w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczone postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami.

4. Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.

5. Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania.

[odpowiedzialność karna]

Art. 42. 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.

2. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.

3. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

[zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości]

Art. 43. Zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu.

[przestępstwa funkcjonariuszy publicznych]

Art. 44. Bieg przedawnienia w stosunku do przestępstw, nie ściganych z przyczyn politycznych, popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych lub na ich zlecenie, ulega zawieszeniu do czasu ustania tych przyczyn.

[zasada sprawiedliwego i jawnego procesu]

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

[przepadek rzeczy]

Art. 46. Przepadek rzeczy może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

[ochrona życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia]

Art. 47. Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

[ochrona praw rodzicielskich]

Art. 48. 1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

[ochrona tajemnicy komunikowania]

Art. 49. Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

[nienaruszalność mieszkania]

Art. 50. Zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

[informacje osobowe]

Art. 51. 1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.

2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

5. Zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa ustawa.

[wolność poruszania się, wyboru miejsca zamieszkania i pobytu]

Art. 52. 1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.

2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Wolności, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą podlegać ograniczeniom określonym w ustawie.

4. Obywatela polskiego nie można wydalic z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju.

5. Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe.

[wolność sumienia i religii]

Art. 53. 1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.

2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.

3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.

5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.

6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.

7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

[wolność wyrażania poglądów]

Art. 54. 1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

[ekstradycja]

Art. 55. 1. Ekstradycja obywatela polskiego jest zakazana, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2 i 3.

2. Ekstradycja obywatela polskiego może być dokonana na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem, pod warunkiem że czyn objęty wnioskiem o ekstradycję:

1) został popełniony poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz
2) stanowił przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowiłby przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku.

3. Nie wymaga spełnienia warunków określonych w ust. 2 pkt 1 i 2 ekstradycja mająca nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej, w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji.

4. Ekstradycja jest zakazana, jeżeli dotyczy osoby podejrzanej o popełnienie bez użycia przemocy przestępstwa z przyczyn politycznych lub jej dokonanie będzie naruszać wolności i prawa człowieka i obywatela.

5. W sprawie dopuszczalności ekstradycji orzeka sąd.

[prawo azylu]

Art. 56. 1. Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie.

2. Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi.

Wolności i prawa polityczne**[wolność zgromadzeń]**

Art. 57. Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa.

[wolność zrzeszania się]

Art. 58. 1. Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się.

2. Zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd.

3. Ustawa określa rodzaje zrzeszeń podlegających sądowej rejestracji, tryb tej rejestracji oraz formy nadzoru nad tymi zrzeszeniami.

[związki zawodowe, organizacje rolników, pracodawców]

Art. 59. 1. Zapewnia się wolność zrzeszania się w związkach zawodowych, organizacjach społeczno-zawodowych rolników oraz w organizacjach pracodawców.

2. Związki zawodowe oraz pracodawcy i ich organizacje mają prawo do rokowań, w szczególności w celu rozwiązywania sporów zbiorowych, oraz do zawierania układów zbiorowych pracy i innych porozumień.

3. Związkom zawodowym przysługuje prawo do organizowania strajków pracowniczych i innych form protestu w granicach określonych w ustawie. Ze względu na dobro publiczne ustawa może ograniczyć prowadzenie strajku lub zakazać go w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach.

4. Zakres wolności zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców oraz innych wolności związkowych może podlegać tylko takim ograniczeniom ustawowym, jakie są dopuszczalne przez wiążące Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowe.

[służba publiczna]

Art. 60. Obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.